

תורה אור • פרשת בראשית • מאמר 6

ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו...

”ויאמר ה' אלקים: הן האדם היה כאחד ממנו”

ידיעת הרע אינה מזיקה “למעלה”, שם הידיעה מקיפה ומשאירה את הרע נפרד; אבל אצל האדם, שהידיעה שלו פנימית, משמעותה שהוא מתערבב עם הרע. לכן ה' אסר את עץ הדעת, מנע מן האדם חיי נצח לאחר שהתערבב עם הרע, ושלח אותו לברר את העולם באמצעות מאבק, ולא באמצעות אור בלבד.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likuteitorah.com/he/torah-ohr/bereishis/6/

הנקודה

ידיעת הרע אינה מזיקה "למעלה", שם הידיעה מקיפה ומשאירה את הרע נפרד; אבל אצל האדם, שהידיעה שלו פנימית, משמעותה שהוא מתערבב עם הרע. לכן ה' אסר את עץ הדעת, מנע מן האדם חיי נצח לאחר שהתערבב עם הרע, ושלח אותו לברר את העולם באמצעות מאבק, ולא באמצעות אור בלבד.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע עץ הדעת "נפקחו עיניהם", מדוע מנע ה' מן האדם את עץ החיים, וכיצד ידע הנחש מה תהיה השפעת האכילה. התשובה נעוצה בהבדל שבין ידיעה מקיפה לידיעה פנימית. למעלה מכירים את הטוב ואת הרע רק באופן מקיף, ולכן הרע נשאר נפרד — כפי שהלבונה מחיה את שאר הסממנים בלי להתערבב בהם. האדם הוא ישות פנימית: כל דבר שהוא יודע נעשה חלק ממנו, ולכן ידיעת הרע הביאה לכך שהתערבב בו, וממנה החלה המלחמה הארוכה בין הטוב לרע בכל דור. ה' רצה שהאדם יישאר קדוש לחלוטין ויברר את העולם על ידי המשכת אור רב כל כך, שהניצוצות שנפלו ייבלעו בו מאליהם, כנר בפני האכוקה. לאחר החטא, חיי הנצח מעץ החיים, הנובע מכתר שלמעלה מהבחנות, היו מנציחים גם את הרע שבתוכו. לכן נשלח האדם "לעבוד את האדמה" ולבררה באמצעות עמל, תפילה וכוח ההפרדה של חכמה. הנחש, ששורשו עצמו בעץ הדעת, הבין את כל זה וסיפר לחוה אמת ערמונית.

מבנה

1	השאלות	¶11-2
מדוע עץ הדעת פקח את עיניהם, מדוע נמנע מן האדם עץ החיים, וכיצד ידע הנחש? התשובה מתחילה בכך שלמעלה מכירים את הטוב ואת הרע, אך אינם מתערבבים.		
2	ידיעה מקיפה וידיעה פנימית	¶13-4
הידיעה למעלה מקיפה ומשאירה את הרע נפרד (העכביש בארמון המלך, הבדלה והלבונה); עץ הדעת הוא ידיעה פנימית, שבה הטוב והרע מתערבבים ממש.		
3	טבעו הפנימי של האדם והמלחמה ברע	¶15-7
מכיוון שהאדם סופג את מה שהוא יודע, ידיעת הרע ערכבה אותו בו, ויצרה מאבק מתחלף מדור לדור; ובמישור הפשוט, היא הביאה למודעות לתאוה.		
4	מדוע נמנע מן האדם עץ החיים	¶18-9
עץ החיים, ששורשו למעלה משבירת הכלים, בכתר, היה מנציח את הרע שבתוכו; את הרע יש לברר באמצעות חכמה והגבורות שבה, עד שהמוות ייבלע לנצח.		
5	הגירוש ועבודת הברור	¶10-11
הלבונה לבדה אינה יכולה להסיר אשמה; האדם נשלח לעבוד את האדמה ולברר את הניצוצות, ואילו בתחילה היה בולע אותם באמצעות אור רמ"ח מצוות עשה, כנר בפני האכוקה.		

6	בירור באמצעות אור ובאמצעות מלחמה	¶12
	בזמן שבית המקדש היה קיים, וכן אצל אדם הראשון לפני החטא, הניצוצות נמשכו מאליהם; לאחר החטא יש להשיגם באמצעות עמל ותפילה — "זמן תפילה הוא זמן מלחמה".	
7	כיצד ידע הנחש	¶13
	הנחש, ששורשו בעץ הדעת, הבין את האיסור, וכדי שלא להיבלע באורו של אדם משך את האדם למלחמה באמצעות אמירת אמת ערמומית.	
8	תוספת: אדם בהיכלות; ירידת יהודה	¶14
	מהאריז"ל: אדם הראשון נפל בכך שהסכים רק להביט בהיכלות הטומאה; מרבי אברהם בן המגיד: יהודה "ויט" אל תחום הקליפות כדי להעלות ניצוצות.	

מושגים

מקיף ופנימי מקיף ופנימי

ידיעה או אור מקיפים פועלים על דבר מלמעלה, בלי להיכנס לתוכו, ולכן נשארים נפרדים ממנו; ידיעה פנימית נספגת ונעשית חלק מהיודע. זהו המפתח במאמר להבנת הסיבה שידיעת הרע מזיקה לאדם, אך לא לעולמות העליונים.

עץ הדעת טוב ורע עץ הדעת טוב ורע

מדרגת התערוכות, שבה הטוב והרע נמשכים זה מזה ומתמזגים; היא נוצרת משבירת הכלים.

בירורים בירורים

העבודה של הפרדת ניצוצות הקדושה מן הרע שבו הם כלואים והעלאתם. זו עבודת האדם לאחר החטא, הנעשית באמצעות עמל, אכילה, תפילה ומצוות.

כנר בפני האבוקה כנר בפני האבוקה

דימוי לבירור באמצעות אור: כאשר מתגלה קדושה במידה מספקת, הניצוצות שנפלו נבלעים בה מאליהם, בלי מאבק.

חכמה נקראת דין חכמה נקראת דין

מכיוון ש"על ידי חכמה מתבררים", יש בחכמה גבורות המפרידות בין טוב לרע, בניגוד לכתר, שהוא רחמים פשוטים ואינו מבחין ביניהם.

ניצוצות קדושה ניצוצות קדושה

החיות הקדושה שנפלה לתחום הרע ומקיימת אותו; כאשר היא מסתלקת ומתרוממת, הקליפה חדלה להתקיים.

קטע 1 • 11-2

השאלות

1 ויאמר ה' אלקים הן האדם^{1,2} היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו כו'. י"ל אי מהו שע"י עה"ד נפקחו עיניהם להיות כאלקים יודעי טו"ר.³

"ויאמר ה' אלקים: הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, ועתה פן ישלח ידו וכו'". יש מקום לשאול: ראשית, כיצד נפקחו עיניהם על ידי עץ הדעת, עד שנעשו כאלקים, יודעי טוב ורע?

המאמר פותח בדברי ה' לאחר שאדם וחווה אכלו מעץ הדעת. השאלה הראשונה היא מדוע אכילת פרי אמורה "לפקוח את עיניהם" ולעשות אותם "כאלקים, יודעי טוב ורע". באיזו ידיעה מדובר, וכיצד היא נובעת מאכילה?

וגם מ"ש ה' אלקים ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם ומה איכפת לו בזה הרי מה שצוה אותו שלא לאכול הוא ג"כ כדי שלא ימות.

וגם [יש להבין] את דברי ה' אלקים: "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם" — מדוע הדבר צריך להדאיג אותו? הרי גם הציווי שלא לאכול נועד לכך שלא ימות.

השאלה השנייה: לאחר מכן ה' מגרש את האדם כדי שלא יאכל מעץ החיים ויחיה לעולם. אבל האיסור המקורי של ה' נועד בעצמו לשמור על חיי האדם — "ביום אכלך ממנו מות תמות". מדוע, אם כן, ה' מבקש כעת למנוע ממנו לחיות לעולם?

2 ועוד והוא העיקר מאין ידע הנחש מזה אשר ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם⁴ שלפי האמת כן הוא.

?ועוד, וזוהי השאלה העיקרית: מניין ידע הנחש זאת — "כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם" — והרי באמת כך הוא

השאלה העיקרית היא: הנחש אמר לחווה שהאכילה תפקח את עיניהם, והמאמר יראה שאכן כך קרה. כיצד ידע הנחש דבר שה' לא אמר? לאדם?

ואם אדם ששמע הצווי מהקב"ה לא הכיר בזה רק כפשוטו שאמר לו ה' אלהים כי ביום אכלך ממנו מות תמות⁵ והנחש לא נזכר כלל ששמע הצווי הזה

שהרי אדם, ששמע את הציווי מפי הקדוש ברוך הוא, לא הבין זאת, אלא רק לפי פשוטו: שה' אלקים אמר לו "כי ביום אכלך ממנו מות תמות"; ואילו הנחש כלל אינו נזכר כמי ששמע את הציווי הזה

אדם שמע את הציווי ישירות מה', ובכל זאת הבין אותו רק כפשוטו — כאזהרה מפני מוות. כלל לא נאמר שהנחש שמע את הציווי

וגם אם שמע כשנצטווה אדם מאין היה בו בינה יתירה להבין דבר מתוך דבר יותר מהאדם עצמו. אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם וכ"ז פלאי.⁶

וגם אם שמע [זאת] כשנצטווה אדם, מניין הייתה לו בינה יתרה להסיק דבר מתוך דבר יותר מאדם עצמו? אלא אם נאמר שהוא נעלה מן האדם — וכל זה תמוה ביותר

גם אם הנחש שמע את הציווי, כיצד הצליח להסיק ממנו יותר מאדם עצמו? הדבר היה מרמז שהנחש נעלה מן האדם, וזה תמוה, שהרי האדם הוא תכלית הבריאה

הנה תחלה יתבאר מ"ש האדם היה כאחד ממנו לדעת טו"ר⁷ שהוא מאמר ה' להמלאכים ומשמע שלמעלה יודעים את הטוב ואת הרע גם שניהם.

תחילה יתבאר מה שנאמר "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", שהוא מאמר ה' למלאכים; ומשמע שלמעלה יודעים את הטוב ואת הרע, את שניהם.

אדמו"ר הזקן מתחיל את תשובתו מן הביטוי "כאחד ממנו". ה' מדבר אל המלאכים, העליונים, ומשמעות הדברים היא שגם הם, "למעלה", יודעים את הטוב ואת הרע.

אבל מ"מ אינן מעורבים זה בזה כי גלוי וידוע שזה טוב וזה רע ומובדל הרע מן הטוב אע"פ שידוע שם הטו"ר.

אף על פי כן, הם אינם מעורבים זה בזה, שכן גלוי וידוע שזה טוב וזה רע, והרע מובדל מן הטוב, אף שגם הטוב וגם הרע ידועים שם.

אולם למעלה, ידיעת הרע אינה כרוכה בהתערבות בו: כל אחד מהם ניכר בבירור כפי שהוא, והרע נשאר נפרד מן הטוב.

משא"כ בחי' עה"ד טו"ר היינו בחי' תערובת הטוב עם⁸ רע שהרע יונק מהטוב והטוב מהרע והיו לאחדים.

אבל כחינת עץ הדעת טוב ורע היא כחינת תערובת הטוב עם הרע, שבה הרע יונק מן הטוב והטוב מן הרע, והם נעשים לאחדים.

עץ הדעת מבטא ידיעה מסוג אחר: הטוב והרע מעורבים, וכל אחד מהם ניזון מן השני, עד שהם נעשים לתערובת אחת. זה מה שהאדם הפנים כשאכל.

קטע 2 • 39-4

ידיעה מקיפה וידיעה פנימית

3 וצ"ל דהרי פ"י עץ הדעת טוב ורע היינו לשון ידיעה וא"כ למה נעשה תערובת טו"ר מחמת הדעת בטו"ר הלא למעלה ג"כ ידוע הטו"ר.

וצריך להבין: הרי פירוש "עץ הדעת טוב ורע" הוא ידיעה, ואם כן, מדוע נוצרה תערובת טוב ורע בעקבות הידיעה על הטוב והרע? הרי גם למעלה הטוב והרע ידועים!

קושי: "עץ הדעת" פירושו ידיעה. אם ידיעת טוב ורע גורמת להם להתערב, מדוע אין הדבר גורם לתערובת גם למעלה, שם הטוב והרע ידועים אף הם?

אך ההפרש בזה הוא ענין ההפרש בין מקיף לפנימי כי בחי' ידיעת הטו"ר שלמעלה היא בבחי' מקיף בלבד

אלא שההבדל כאן הוא ההבדל בין מקיף לפנימי: ידיעת הטוב והרע שלמעלה היא בבחינת מקיף בלבד.

התשובה היא ההבחנה בין מקיף לפנימי. דבר שידוע בבחינת מקיף נתפס מבחוץ ומלמעלה, בלי להיקלט בפנים; דבר שידוע בבחינת פנימי נכנס לתוך האדם. למעלה, ידיעת הטוב והרע היא בבחינת מקיף בלבד.

ולכן יכול להיות הבדלה בין טוב לרע שידע את הרע ולא יחליפנו ולא ימירנו⁹ בטוב ח"ו.

ולכן יכולה להיות הבדלה בין הטוב לרע: יודעים את הרע, אך אינם מחליפים אותו ואינם ממירים אותו בטוב, חס ושלום.

מכיוון שהידיעה למעלה היא בבחינת מקיף בלבד, הטוב והרע נשארים נפרדים: אפשר לדעת את הרע בלי לבלבל בינו לבין הטוב. הניסוח שואב מלשון דיני התורה, שלפיהם אין להמיר בהמה שהוקדשה — לא טוב ברע ולא רע בטוב.

כענין שממית בידים תתפש¹⁰ והיא בהיכלי מלך שאע"פ שהיא בהיכלי מלך אבל יודע הוא ומכירה ששממית היא.

כענין "שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך": אף שהיא נמצאת בהיכלי מלך, הוא יודע ומכיר שהיא שממית.

הפסוק על השממית שבהיכל המלך ממחיש זאת: שממית יכולה להימצא אפילו בארמון, אך מי שרואה אותה יודע שהיא רק שממית. נוכחות באותו מקום אינה מטשטשת את זהותה.

4 ויש הבדלה בין טוב לרע כמאמר המבדיל בין קודש לחול.¹¹ והיינו מצד שיועד טו"ר בבחינת מקיף עליהם ולכן אינם מתערבים יחד.

ויש הבדלה בין טוב לרע, כדוגמת הנוסח "המבדיל בין קודש לחול". כלומר, מכיוון שהוא יודע את הטוב ואת הרע בבחינת מקיף עליהם, הם אינם מתערבים זה בזה.

ההבדלה בין הטוב לרע למעלה דומה לברכת ההבדלה: "המבדיל בין קודש לחול". מכיוון שידעת ה' אותם מקיפה אותם מלמעלה, הם נשארים נפרדים.

וכענין בחינת לבונה זכה¹² שבי"א סממני הקטורת¹³ שהעשרה סממנים הם י" נצוצי קדושה המובלעים בקליפות והיי"א היא לבונה היא בחינת מקיף עליהם ואינה מתלבשת בפנימיותם.¹⁴

וכענין בחינת לבונה זכה שבאחד־עשר סממני הקטורת: עשרת הסממנים הם עשרה ניצוצות של קדושה הבלועים בקליפות, והאחד־עשר, הלבונה, היא בחינת מקיף עליהם ואינה מתלבשת בפנימיותם.

דוגמה נוספת: בקטורת שבמקדש היו אחד־עשר סממנים. עשרת הסממנים נמשלים לניצוצות קדושה הבלועים בתוך הקליפות, ואילו הסממן האחד־עשר, הלבונה, מייצג אור המקיף אותם בלי להיכנס לפנימיותם.

(ולבונה היא ג"כ חיות להם אבל לפי שהחיות הזה שהיא מחיה אותם הוא רק ע"י שהיא בבחי' מקיף בלבד עליהם ע"כ אינה מתערבת עמם כלל וכולה טוב).

והלבונה היא גם חיות עבורם, אך מכיוון שהחיות הזאת מחיה אותם רק על ידי היותה בבחינת מקיף עליהם, היא אינה (מתערבת עמם כלל, והיא כולה טוב).

גם הלבונה מעניקה להם חיות, אך מכיוון שהיא עושה זאת רק מבחוץ, כאור מקיף, היא אינה מתערבת בהם כלל ונשארת טובה לחלוטין.

והנה המקיף הוא גם דוחה את החיצונים כנראה בצירוף האילן¹⁵ שבפרד"ס במקיפים ופנימיים שמעמד ומצב הקליפות אחוריהם אל המקיף כו'. משא"כ בחי' עה"ד טו"ר הוא בחי' פנימי¹⁶ ואז הטוב מעורב עם הרע ממש.

והנה המקיף גם דוחה את החיצונים, כפי שנראה בצירוף האילן שבפרד"ס, בבחינת מקיפים ופנימיים, שם מעמדן ומצבן של הקליפות הוא כשגבן אל המקיף וכו'. אבל בחינת עץ הדעת טוב ורע היא בחינת פנימי, ואז הטוב מעורב ממש עם הרע.

האור המקיף גם דוחה את הכוחות החיצוניים והשליליים: בתרשים קבלי של אילן הספירות הקליפות מצוירות כשגבן אל האורות המקיפים. לעומת זאת, עץ הדעת הוא ידיעה פנימית, ובה הטוב והרע אכן מעורבים זה בזה.

קטע 3 • 51-7

טבעו הפנימי של האדם והמלחמה ברע

5 וז"ש הן האדם היה כאחד ממנו.¹⁷ פ"י שהוא היה ג"כ כאחד ממנו פ"י כמו שבבחי' אחדות דהיינו למעלה ידוע ה"טו"ר כן היה גם הוא ע"י שטעם מעה"ד המעורב טו"ר.

וזהו שנאמר "הן האדם היה כאחד ממנו": כלומר, גם הוא נעשה כאחד ממנו. כשם שבבחינת האחדות, היינו למעלה, הטוב והרע ידועים, כך נעשה גם האדם, לאחר שטעם מעץ הדעת המעורב בטוב ורע.

כעת מתפרש הפסוק: "כאחד ממנו" פירושו שהאדם, באכילתו מעץ הדעת, הגיע לידיעת טוב ורע כפי שהם ידועים למעלה, בתחום האחדות.

אבל לו הדבר מזיק כי הרי האדם הוא מבחי' פנימי ומיד שידע הוא מן הרע ע"י שטעם מעה"ד הרי יתערב עמו ויהי' הוא ממש מעורב ברע.

אלא שאצלו הדבר מזיק, שהרי האדם הוא מבחינת פנימי; וברגע שהוא יודע על הרע, לאחר שטעם מעץ הדעת, הוא מתערב בו, ונעשה ממש מעורב ברע.

אולם אצל האדם הדבר מזיק, כי האדם הוא בבחינת פנימי: מה שהוא יודע הוא מכניס לתוכו. ברגע שידע את הרע, הרע נעשה חלק ממנו.

לא כמו שהוא למעלה שאעפ"י שידועים גם את הרע מ"מ מובדל הוא ומרוחק מן הטוב ואין לו התקרבות כו' לפי שהוא בבחי' מקיף.

לא כמו למעלה: אף שידועים גם את הרע, בכל זאת הוא מובדל ומרוחק מן הטוב, ואין לו קרבה אליו וכו', מפני שהוא בבחינת מקיף.

למעלה המצב שונה: הרע ידוע, אך הוא נשאר רחוק מן הטוב, משום שהידיעה היא בבחינת מקיף.

אבל האדם שהוא מבחי' פנימי כשידע גם הוא מן הרע אזי יתערב הוא גם הוא ממש¹⁸ עם הרע

אבל האדם, שהוא מבחינת פנימי, כשגם הוא ידע על הרע, הוא נעשה ממש מעורב עם הרע.

האדם, בהיותו פנימי, אינו יכול לדעת את הרע מרחוק; הידיעה עליו פירושה התערבות בו.

כי בבחי' פנימי' א"א להיות כ"כ מובדל הרע כנ"ל ואז הוא קשה מאד להפריד את הרע אלא מלחמה עצומה היא ולאם מלאם יאמץ¹⁹ פעמים זה גובר ופעמים שכנגדו גובר.

כי בבחינת פנימי אי אפשר שהרע יהיה מובדל כל כך, כנ"ל; ואז קשה מאוד להפריד את הרע. זו מלחמה עצומה: "ולאום מלאום לאחור שהרע התערב בתוכו קשה מאוד להפרידו, והמאבק נעשה מתמיד, בדומה לתאומים של רבקה, שעליהם נאמר "ולאום מלאום יאמץ":

כשאחד גובר, השני נחלש.

כאשר מצאנו ראינו כנשמות ישראל מראש הדורות עד עתה שהיו כמה עתים משונים פעמים בדור אי היו נשמות שבמעלה עליונה ונצחו את הרע.

כפי שמצאנו וראינו כנשמות ישראל מראשית הדורות ועד עתה, שהיו תקופות שונות; לפעמים היו בדור אחד נשמות נעלות, שהכניעו את הרע,

ההיסטוריה מעידה על כך: היו דורות שבהם היו נשמות נעלות שהצליחו להתגבר על הרע

6 ובדור אחר היו רשעים גדולים שגבר הרע מאד. והיינו כי כולם נמשכים מאדה"ר והיה בו ג"כ שינויים אלו פעמים גבר הוא ופעמים גבר הרע עליו.

ובדור אחר היו רשעים גדולים, שהרע גבר בהם מאד. הסיבה לכך היא שכולם נמשכים מאדם הראשון, וגם בו היו שינויים כאלה: לפעמים הוא גבר, ולפעמים הרע גבר עליו.

בדורות אחרים היו רשעים גדולים. התנודות האלה עוברות מאדם הראשון, שורש כל הנשמות, שגם בו היו זמנים שבהם התגבר, וזמנים שבהם הרע גבר עליו.

וכ"ז היה לפי שהוא בבחי' פנימיות ומיד שידע מן הרע נתערב עמו ממש וא"כ הוא מלחמה גדולה וקשה להפרידו מאד אלא עת כך ועת כך כנ"ל.

וכל זה מפני שהוא בבחינת פנימיות: ברגע שידע על הרע, הוא התערב בו ממש. ואם כן, זו מלחמה גדולה, וקשה מאוד להפריד את הרע; אלא פעם כך ופעם כך, כנ"ל.

כל זה נובע מטבעו הפנימי של האדם: משנודע לו הרע, הוא התערב בו ממש, והמאבק להפרידו נע הלך ושוב — "עת כזאת ועת כזאת"

7 וכן גם עפ"י פשוט שמקודם היו ערומים והיו עסוקים בתשמיש להוליד בנים ולא יתבוששו²⁰ כמו שהיו אוכלים ושותים

כך גם לפי הפשט: קודם לכן הם היו עירומים, עסקו ביחסי אישות כדי להוליד ילדים ו"לא התבוששו", כפי שהיו אוכלים ושותים,

אותו רעיון גם בפשט: לפני החטא אדם וחוה היו עירומים ולא התביישו, והתייחסו לחיבור הזוגי לשם הולדת ילדים כאל אכילה ושתיה — פעולה פשוטה.

כי מצות ה' היא ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה²¹ אבל אחר שאכל עה"ד וידעו שיש תאוה בזה אזי קשה לפרוש כו'.

כי זו הייתה מצוות ה', והם כלל לא ידעו שיש בכך תאוה; אך לאחר שאכל מעץ הדעת והם נוכחו שיש בכך תאוה, קשה לפרוש מכך וכו'.

מבחינתם זו הייתה פשוט קיום מצוות ה' לפרות ולרבות; הם לא ידעו כלל מהי תאוה. לאחר שאכלו מעץ הדעת נעשו מודעים לתאוה, ומאז קשה להתאפק.

קטע 4 • 81-9

מדוע נמנע מן האדם עץ החיים

8 ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיטעם האדם מעה"ד כי לו הדבר מזיק כנ"ל והיה רוצה שלא ידע מציאת הרע כלל ויהיה כולו קדוש ולא רצה להכניסו במלחמה עצומה הזאת.

לכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שהאדם יטעם מעץ הדעת, שכן הדבר מזיק לו, כפי שהוסבר לעיל. הוא רצה שלא ידע כלל על קיומו של הרע, ושיהיה כולו קדוש; הוא לא רצה להכניסו למלחמה העצומה הזאת.

כך מתיישבת השאלה הראשונה. ה' אסר את עץ הדעת לא רק כדי להעמיד את האדם בניסיון, אלא מפני שהכרת הרע הייתה מזיקה לו, שכן האדם סופג את מה שהוא מכיר. ה' רצה שהאדם יישאר קדוש לחלוטין, בלי להיגרר למאבק ברע.

אבל אחר שכבר טעם מעה"ד ונתערב ברע אז אמר פן ישלח ידו ולקח גם מעה"ח ואכל וחי לעולם.²² אבל לאחר שכבר טעם מעץ הדעת והתערב ברע, אמר: "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם".

רק לאחר שהאדם כבר אכל והתערב ברע הביע ה' חשש מפני עץ החיים.

פ'י שחשש עוד מעתה שכבר נתערב ברע ולקח גם מעה"ח ששרשו מבחי' שלמעלה מהשבירה שמשם הוא שהיה התחלת המיתה והתהוות עה"ד טו"ר משא"כ מה שלמעלה מהשבירה הוא עה"ח ואם יאכל גם ממנו וחי לעולם.

כלומר, הוא חשש עתה, לאחר שכבר התערב ברע, [שהאדם] ייקח גם מעץ החיים, ששרשו בבחינה שלמעלה מהשבירה — שהרי משם באו ראשית המיתה והתהוות עץ הדעת טוב ורע; ואילו מה שלמעלה מהשבירה הוא עץ החיים. ואם יאכל גם ממנו, יחיה לעולם.

שורשו של עץ החיים הוא למעלה מ"שבירת הכלים" — השבירה הקוסמית הראשונית שממנה נובעים הרע והמוות בקבלה. עץ הדעת, שבו טוב ורע מעורבים, שייך לשבירה; עץ החיים שייך למדרגה שלא נפגעה ממנה, ואכילה ממנו מעניקה חיי נצח.

פיי כי הרי באמת בבחי' זו נאמר אם צדקת מה תתן לו (איוב לה) ורבו פשעיך מה תעשה לו²³ וא"כ אף שמעורב ברע הרי גם אם רבו פשעיך כו'

כלומר, שהרי באמת על בחינה זו נאמר: "אם צדקת מה תתן לו" (איוב לה), "ורבו פשעיך מה תעשה לו". ואם כן, אף שהוא מעורב ברע, הרי גם אם רבו פשעיך וכו'

במדרגה הנעלה הזאת אין לחטא השפעה: כפי שאומר איוב, צדקתו של האדם אינה מוסיפה לה', וחטאיו אינם גורעים ממנו. לכן גם אם שרבו חטאיו יכול לקבל ממנה חיי נצח.

ויכול להיות וחי לעולם ואז גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם מאחר שהוא בבחי' פנימי' והרע מעורב כו'

הוא יכול "לחיות לעולם"; ואז גם לרע שבתוכו יהיה קיום לעולם, מאחר שהוא בבחינת פנימיות והרע מעורב [בו] וכו'

אבל כיוון שהרע כבר מעורב בתוך האדם, חיי נצח לאדם פירושם גם חיי נצח לרע שבתוכו

וא"א לו להפרידו מעליו. א"כ כשיהיה הוא חי לעולם אזי גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם.²⁴ ואי אפשר לו להפרידו מעצמו. ואם כן, כשיחיה לעולם, גם לרע שבתוכו יהיה קיום לעולם.

האדם אינו יכול להסיר את הרע מעצמו, ולכן אם יחיה לעולם גם הרע יתקיים לעולם.

9 וזהו היפך הכוונה שהרי צ"ל בלע המות לנצח²⁵ שיהיה ובערת הרע²⁶ כמאמר והרשעה כולה בעשן תכלה שזה יהיה לימות המשיח.

וזה הפך הכוונה, שהרי צריך להתקיים "בלע המות לנצח", שיהיה "ובערת הרע", כלשון המאמר: "והרשעה כולה כעשן תכלה" — וזה יהיה לימות המשיח.

חיי נצח לרע סותרים את כוונת ה', שהיא ביטול הרע והמוות: "בלע המות לנצח" ו"והרשעה כולה כעשן תכלה" — ביטוי מתפילות הימים הנוראים — בימות המשיח.

כי בכל משך הגלות הוא עת הבירורים והפרדת הרע והיינו ע"י בחי' חכמה דבחכמה אתברירו^{27, 28} להפריד הרע מהטוב

כי כל משך הגלות הוא זמן הבירורים והפרדת הרע, וזה נעשה באמצעות בחינת חכמה, כי "בחכמה אתברירו" — כדי להפריד את הרע מן הטוב.

עד אז, הגלות היא זמן הבירורים: הוצאת הטוב מתוך התערובת והפרדתו מן הרע. הדבר נעשה באמצעות חכמה, כפי שאומר הזוהר: "בחכמה אתברירו".

ולכן נקי' החכמה דין. שלא כמו שדימו המקובלים הראשונים שהחכ' כולה חסד שהרי היא מקור חסד. לכן נקראת החכמה דין — שלא כדעתם של המקובלים הראשונים, שסברו שהחכמה היא כולה חסד, שהרי היא מקור החסד.

מכיוון שהחכמה מפרידה, היא נקראת "דין", המבחין ומציב גבולות. המקובלים הראשונים סברו שהחכמה היא חסד טהור, שכן החסד נובע ממנה.

והחייט²⁹ המציא שיש בה ג"כ דין ושכחו האר"י ז"ל³⁰ שכך מבואר בזוהר באדרא כחמרא דשק"ט³¹ ושכיך על דורדיי כו'.

החייט חידש שיש בה גם דין, והאר"י ז"ל שיבח אותו, שכן כך מבואר בזוהר באדרא: "כחמרא דשק"ט ושכיך על דורדיי" וכו'.

רבי יהודה חייט, מקובל מתקופת גירוש ספרד ומפרש מערכת האלקות, לימד שיש בחכמה גם דין, והאר"י אישר זאת בהסתמך על דימוי היין השוקט על שמריו בזוהר: היין הצלול נפרד מן המשקעים שבתחתית.

כי מאחר שיש בירורים להפריד הרע וזהו ע"י גבורות וע"י נאמר (תהלים צד) אשרי הגבר³² אשר תיסרנו י"ה שגם היסורים שהם לתועלת העברת הרע הוא מבחי' י"ה וכידוע שהיסורים הם לתועלת הפרדת הרע.

כי מאחר שיש בירורים להפריד את הרע, והדבר נעשה באמצעות גבורות, על כך נאמר (תהלים צד): "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה" — שגם הייסורים, שתכליתם לסלק את הרע, הם מבחינת י"ה. כידוע, הייסורים נועדו להפריד את הרע.

הפרדת הרע נעשית באמצעות גבורות, כוחות של חומרה. הפסוק "אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה" מלמד שגם הייסורים, המסייעים לסילוק הרע, באים מבחינת שם י"ה, שאותיותיו י"ה' מכוונות לחכמה ובינה.

כי הקליפות נמשלים לעלוקה שכשמוצצת דם אזי מיד מתה וז"ש (משלי ל) לעלוקה שתי בנות³³.³⁴

כי הקליפות נמשלו לעלוקה, שכאשר היא מוצצת דם היא מתה מיד; וזהו שנאמר (משלי ל): "לעלוקה שתי בנות".

הקליפות, כוחות ההסתר, דומות לעלוקה: לאחר שהיא מוצצת את מלוא מנתה היא מתה. כך גם כשהקליפה מקבלת את חלקה, היא מתנתקת ונופלת.

וזהו ג"כ ענין שעיר המשתלח.³⁵ וכן וישלח יעקב³⁶ וגוי מנחה לעשו אחיו³⁷ עזים מאתים³⁸ כו' שבזה שנותן לו חלקו הוא מפרידו.

וזהו גם עניינו של השעיר המשתלח. וכן "וישלח יעקב" וכו', "מנחה לעשו אחיו: עזים מאתים" וכו' — בכך שהוא נותן לו את חלקו, הוא מפרידו.

זהו הרעיון שמאחורי השעיר המשתלח לעזאזל ביום הכיפורים ומתנת העזים שנתן יעקב לעשו: מתן החלק המגיע לרע מפריד אותו מן הקדושה.

וכך צ"ל לאחר שכבר טעם האדם מעה"ד ונתערב ברע אזי צריך לבירורי עד שיפרידו ע"י שיקחו כל נצוצי קדושה שבו כו'.

וכך צריך להיות גם לאחר שהאדם כבר טעם מעץ הדעת והתערב ברע: נדרשים בירורים עד שיפרידו אותו באמצעות הוצאת כל ניצוצות הקדושה שבו וכו'.

בדומה לכך, לאחר שהאדם התערב ברע נדרש תהליך בירור, עד שהרע יופרד ממנו באמצעות הוצאת כל ניצוצות הקדושה מתוכו.

וכיז הוא עיי החכי שבחכי אתברירו. לפי שיש בה גם בחיי גבורות להיות תיסרנו יה וכמ"ש (דברים ח) כאשר ייסר איש³⁹ את בנו⁴⁰ כו'.

וכל זה נעשה באמצעות החכמה, כי "בחכמה אתברירו". שכן יש בה גם בחינת גבורות, כדי ש"תיסרנו יה", וכמו שכתוב (דברים ח.ח): "כאשר ייסר איש את בנו" וכו'.

הבירור נעשה באמצעות החכמה, שיש בה גבורות; לכן נאמר "תיסרנו יה" וכן "כאשר ייסר איש את בנו" — ייסורים שמקורם באהבה ותכליתם לטהר.

משא"כ בחינת כתר שלמעלה מחכמה הוא רחמים פשוטים וכחשיכה כאורה⁴¹ ולכן פן ישלח ידו ולקח גם מעה"ח ואז וחי לעולם מאחר דאם צדקת מה תתן לו⁴² כו'

אבל בחינת כתר, שלמעלה מחכמה, היא רחמים פשוטים, וכחשיכה כאורה. לכן נאמר: "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים", ואז "וחי לעולם", שהרי "אם צדקת מה תתן לו" וכו'.

כתר, שלמעלה מחכמה, הוא רחמים פשוטים שאינם מבחינים: לגביו "כחשיכה כאורה". עץ החיים נובע משם, ולכן היה מעניק חיי נצח בלי קשר למעשי האדם.

ולפי שהוא מבחי' פנימית וא"כ הרע קשור ואדוק בו ויהי גם לו קיום ולא זו היא הכוונה כנ"ל.

ומאחר שהוא מבחינת פנימיות, הרי הרע קשור ודבוק בו וגם לו יהיה קיום — ואין זו הכוונה, כפי שהוסבר לעיל.

כיוון שהרע קשור בתוך האדם, גם הוא היה זוכה לקיום נצחי, והרי זה הפך כוונת ה'

קטע 5 • 10-11

הגירוש ועבודת הבירור

10 וכמ"ש בזהר גבי רבי אחא⁴³ מכפר טרשא שכיפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכח.

וכמו שנאמר בזהר על רבי אחא מכפר טרשא, שכיפר באמצעות הקטורת במקום שבו פרצה המגפה, ואמרו לו שלא הועיל, כי "עדיין בחיובא אשתכח".

הזהר מספר שרבי אחא הגיע לכפר טרשא בזמן מגפה והשתמש בקטורת כדי לעצור אותה; נאמר לו שהדבר לא הועיל באמת, משום שהאנשים עדיין היו אשמים. הקטורת יכולה לעכב את המשחית, אך אינה מסלקת את הרע עצמו.

בשלמא אם היו עושין תשובה כו'. ולכן מיד וישלחו מגי'ע⁴⁴ לעבד את האדמה אשר לקח משם.⁴⁵

"אילו עשו תשובה" וכו'. לכן מיד "וישלחו מגי'ע" עדן לעבוד את האדמה אשר לקח משם".

רק תשובה הייתה מועילה באמת. בדומה לכך, לא היה אפשר פשוט להעניק לאדם חיי נצח עם הרע שבו; לכן ה' שלח אותו מיד מגן עדן "לעבוד את האדמה אשר לקח משם".

דהיינו עבודת הבירורים ע"י זריעה חרישה וקצירה ואח"כ באכלו ממנו ואוי אחד ואהבת הוא מברר ומעלי כו'.

כלומר, עבודת הבירורים באמצעות זריעה, חרישה וקצירה; ולאחר מכן, כשהוא אוכל ממה שגדל ואומר "אחד" ו"ואהבת", הוא מברר ומעלה [אותו] וכו'.

"לעבוד את האדמה" פירושו עבודת הבירור: באמצעות חרישה, זריעה וקצירה האדם מפיך מזון, וכשהוא אוכל ממנו ולאחר מכן עובד את ה' ואומר קריאת שמע — "אחד", "ואהבת" — הוא מברר ומעלה את הניצוצות שבמזון.

11 ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם⁴⁶ ושמה יאכל ושמה יכרר הבירורים.

ואז עליו ללכת ממש על האדמה אשר לקח משם, ושם יאכל ושם יעשה את הבירורים.

לאחר החטא על האדם לרדת ממש אל האדמה, מקום התערוכות, לאכול שם ולברר שם.

אך צ"ל איך היה מתחלה כוונתו ית' כשלא ידע האדם מטו"ר כלל מאחר שיש מציאת הרע בעולם א"כ איך יתבררו הבירורים שזה צ"ל ע"י האדם.

אך צריך להבין: מה הייתה מלכתחילה כוונתו ית', כאשר האדם כלל לא ידע טוב ורע? מאחר שהרע קיים בעולם, כיצד יתבררו הבירורים, שצריכים להיעשות בידי האדם?

השאלה היא: הרע כבר היה קיים בעולם לפני החטא. אם אדם לא היה אמור לדעת על הרע, כיצד היו אמורים להתברר הניצוצות הכלואים? בו, הרי זו עבודתו של האדם.

אך הענין כי אז היה באופן אחר ממש שלא בדרך מלחמה אלא ע"י מ"ש ויניחחו בג"ע לעבדה זה⁴⁷ רמ"ח מ"ע להמשיך אור א"ס בג"ע וע"י רבוי התגלות האור.

אך העניין הוא שאז הדבר היה באופן שונה לגמרי, לא בדרך מלחמה, אלא על דרך הכתוב "ויניחחו בגן עדן לעבדה" — אלו, רמ"ח מצוות עשה — להמשיך אור אין סוף לגן עדן; ועל ידי ריבוי גילוי האור.

לפני החטא הבירור היה אמור להיעשות בדרך שונה לחלוטין, בלי מלחמה. אדם הונח בגן עדן "לעבדה", והזוהר והתרגום מפרשים זאת כרמ"ח מצוות עשה; באמצעותן היה ממשיך אור אין סוף לגן עדן.

ממילא יתעלו נצוצי⁴⁸ קדו' שנפלו ונתערבו ברע ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים שימשיך האדם כנר בפני האבוקה שאם האבוקה קטנה אזי נר הסמוך לה יוכלל⁴⁹ בה.

ניצוצות הקדושה שנפלו והתערבו ברע היו עולים מאליהם ונכללים באורות העליונים שהאדם היה ממשיך, כמו נר בפני אבוקה: אם האבוקה קטנה, נר הסמוך לה יכול להיכלל בה.

עוצמתו של האור המתגלה הייתה מעלה מאליה את הניצוצות שנפלו וכולעת אותם, כפי שר קטן נבלע בלהבת אבוקה.

ואם ירחיקוהו מעט לא יתכלל בה מפני שהאבוקה קטנה. אבל אם תהיה ⁵⁰ האבוקה גדולה אזי אע"פ שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה.

ואם ירחיקו אותו מעט, הוא לא ייכלל בה, מפני שהאבוקה קטנה; אבל אם האבוקה גדולה, גם אם הנר יהיה רחוק, הוא ייכלל בה.

ככל שהאבוקה גדולה יותר, כך נר רחוק יותר יכול להיכלל בה. האור של אדם היה גדול כל כך, שהיה מעלה אליו אפילו ניצוצות רחוקים, בלי שיצטרך להתמודד כלל עם הרע.

קטע 6 • 121

בירור באמצעות אור ובאמצעות מלחמה

12 וע"ד שהיה בזמן שבהמ"ק היה קיים שהרי ארז"ל לא גלו ישראל ⁵¹ אלא כדי שיתוספו עליהם גרים דהיינו להעלות ניצוצות ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים.

וכעין מה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, שהרי אמרו חז"ל: "לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", כלומר, כדי להעלות ניצוצות. מה היה נעשה אילו לא חטאו ולא היו גולים?

דוגמה מן ההיסטוריה היהודית. התלמוד אומר שישאל גלו כדי שיתוספו עליהם גרים, וחסידות מפרשת זאת כהעלאת ניצוצות קדושה? שהתפזרו בין האומות. כיצד היו ניצוצות אלה מתבררים אילו ישראל לא חטאו ולא גלו?

אלא ע"כ צ"ל שאז היו נכללים הנצוצות ⁵² ממילא כנר בפני האבוקה כמו נעמה העמונית ⁵³ וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה וכמ"ש במלכת שבא ⁵⁴ כו'.

אלא כהכרח צריך לומר שאז הניצוצות היו נכללים מאליהם, כמו נר בפני אבוקה — כמו נעמה העמונית; וכן כל העמים באו לשמוע את חכמת שלמה, וכפי שנאמר על מלכת שבא וכו'.

התשובה היא שבזמן בית המקדש הניצוצות נמשכו מאליהם, כמו נר שנבלע באבוקה. נעמה העמונית, אשת שלמה המלך, הצטרפה לישראל; התלמוד מונה אותה כ"יונה טובה" מעמון. גם העמים כולם, ובהם מלכת שבא, באו לשמוע את חכמת שלמה.

והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה עדי"מ ע"כ ממילא מתכללים בה הנצוצות ואם היה נמשך בהמ"ק כן יותר היו כולם מתבררים עדי"ז

כלומר, מפני שאז הייתה אבוקה גדולה, כביכול, ולכן הניצוצות נכללו בה מאליהם; אילו בית המקדש היה נמשך כך זמן רב יותר, כולם היו מתבררים בדרך זו.

בית המקדש היה אבוקה גדולה של אלקות גלויה, ולכן הניצוצות נכללו בה מאליהם. אילו מצב זה היה נמשך, כל הניצוצות היו מתבררים כן, בלי גלות.

וכמ"ש לע"ל (צפניה ג') אז אהפוך אל עמים שפה ברורה⁵⁵ כו'. והלכו גוים לאורך⁵⁶ כו'.

וכמו שכתוב על העתיד לבוא (צפניה ג'): "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" וכו', ו"והלכו גוים לאורך" וכו'.

כך יהיה לעתיד לבוא, כפי שהנביאים מנבאים: האומות יפנו אל ה' בשפה ברורה וילכו לאור ישראל, כשהן נמשכות מכוח האור המתגלה עצמו.

וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא שהיה כולו קדוש כי גם גופו נלקח⁵⁷ ממקום המזבח^{58,59} וממנו נעשו⁶⁰ רמ"ח אבריו בלול בשמן כו'.

וכך היה עניינו של האדם כשלא חטא: הוא היה כולו קדוש, שכן גם גופו נלקח ממקום המזבח, וממנו נעשו רמ"ח איבריו, "בלול בשמן" וכו'.

כך היה גם אדם לפני החטא: קדוש לחלוטין. המדרש אומר שגופו נלקח ממקום המזבח, ורמ"ח איבריו נעשו "בלול בשמן", כמו מנחה; כלומר, גם גופו עצמו היה קדוש.

והיה עומד בג"ע ושם היה מוסיף אורות וממילא היו הקליפות כלים ע"י שהיו הנצוצי קדושה כלים מהם אבל הדבר היה⁶¹ שלא ע"י מלחמה כו'.

הוא היה עומד בגן עדן, ושם היה מוסיף אורות, וממילא הקליפות היו כלות, מכיוון שניצוצות הקדושה היו כלים מתוכן; אך הדבר לא היה נעשה בדרך מלחמה וכו'.

בגן עדן היה מוסיף אור, והקליפות היו כלות מאליהן כאשר ניצוצות הקדושה המקיימים אותן היו יוצאים מתוכן, בלי מלחמה.

משא"כ אחר שחטא אזי צ"ל הבירורים ע"י עבודה ומלחמה שעת צלותא שעת קרבא כנ"ל וצריך לירד אל מקום הקליפות ושם יכררם וזהו את האדמה אשר לקח משם.⁶²

אבל לאחר שחטא, הבירורים צריכים להיעשות באמצעות עבודה ומלחמה — "שעת צלותא שעת קרבא", כפי שהוסבר לעיל; עליו לרדת אל מקום הקליפות ולברר אותן שם. וזהו "האדמה אשר לקח משם".

לאחר החטא הבירור דורש עמל ומלחמה. לשון הזוהר "שעת צלותא שעת קרבא" מתארת את התפילה כזירת המאבק הזה. האדם צריך לרדת למקום הקליפות, אל "האדמה אשר לקח משם", ולברר שם.

קטע 7 • 13

כיצד ידע הנחש

13 ובזה יובן גם מה שהנחש ידע מזה. כי הנה אדה"ר עצמו שהיה כולו קדוש למעלה מעה"ד טו"ר לא ידע מציאת הרע כלל כנ"ל.

בכך יובן גם כיצד ידע הנחש על כך. אדם הראשון עצמו, שהיה כולו קדוש ונעלה מעץ הדעת טוב ורע, לא ידע כלל על קיומו של הרע, כפי שהוסבר לעיל.

כאן נענית השאלה העיקרית: כיצד ידע הנחש מה תהיה תוצאת האכילה? אדם, שהיה כולו קדוש ונעלה מעץ הדעת, לא ידע כלל על קיומו של הרע.

אבל הנחש שהוא עצמו נלקח מבחי" עה"ד טו"ר וידע מזה וידע שמה שצוה⁶³ לאדם שלא יאכל⁶⁴ ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה⁶⁵ ברע כלל שלא יצטרך לכנוס עמו במלחמה כלל.

אבל הנחש עצמו נלקח מבחינת עץ הדעת טוב ורע, ולכן ידע על כך. הוא ידע שהציווי של ה' לאדם שלא לאכול ממנו נועד לכך שלא תהיה לו ידיעה כלל על הרע, ולא יצטרך להיכנס עמו למלחמה.

הנחש, לעומת זאת, בא מעץ הדעת עצמו, מן התחום שבו הטוב והרע מעורבים זה בזה, ולכן הבין מה שאדם לא ידע: האיסור נועד למנוע מאדם כל ידיעה על הרע, וכך לחסוך ממנו את המלחמה בו.

וחרה לו מאד על שכ"כ נשמרים ממנו אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו והשיא עצות כנפשו שמוטב לו שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה ואז פעמים שיגבור גם הוא

הדבר הכעיס אותו מאוד, שהם נשמרים ממנו במידה כזאת, עד שאינם רוצים אפילו לדעת עליו, כדי שלא ייכשלו בו. הוא, התייעץ עם עצמו והחליט שעדיף שהאדם ייכנס לתחום הזה ותהיה מלחמה, שכן אז גם הוא יוכל לפעמים לגבור

הנחש התרעם על כך שהתרחקו ממנו לחלוטין. הוא סבר שאם האדם ייכנס לתחום המעורב הזה ותתחולל מלחמה, הנחש יוכל לפחות לפעמים לנצח.

וכמ"ש (קהלת ח) עת אשר שלט האדם באדם⁶⁶ כו' משלא ידע האדם מזה כלל ואז יהיה הטוב המעורב בו נכלל באדה"ר כנר בפני האבוקה והוא ימות ויפסד לגמרי ובא בערמומית לחוה

כמו שכתוב (קהלת ח): "עת אשר שלט האדם באדם" וכו' — ולא שהאדם כלל לא ידע על כך. שאז הטוב המעורב בו היה נכלל באדם הראשון כנר בפני האבוקה, והוא היה מת וכלה לגמרי. לכן בא בערמה אל חוה

"עת אשר שלט האדם באדם לרע לו" נקרא כאן כמתייחס לזמנים שבהם הרע שבאדם גובר. אבל אילו האדם לא היה יודע כלל על הרע, אורו הגדול היה מכלה את הטוב שבתוך הנחש, "כנר בפני האבוקה", והנחש, שנותר בלי חיות, היה כלה. לכן פנה אל חוה בערמה

וכמ"ש (בפרי"א פ"ג) בא ס"מ ורכב על הנחש⁶⁷ כו'. ואמר⁶⁸ כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו⁶⁹ וגו' והייתם כאלקים ידעי טו"ר.

כמו שכתוב (בפרקי דרבי אליעזר, פרק יג): "בא סמאל ורכב על הנחש" וכו'. והוא אמר: "כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו" וכו', "והייתם כאלקים יודעי טוב ורע"

במדרש נאמר שסמאל, מלאך הרע, רכב על הנחש, כלומר השתמש בו ככלי. הנחש אמר לחוה שהאכילה תהפוך אותם ל"כאלקים יודעי טוב ורע".

וכן הוא עפ"י האמת ולא אמר שקר כנ"ל רק שבערמה דבר זה כי הוא אמר והייתם כאלקים למעליותא. אבל באמת זהו חסרון.

וכך הוא לפי האמת, והוא לא אמר שקר, כפי שהוסבר לעיל; אלא שאמר זאת בערמה, שכן הציג את "והייתם כאלקים" כמעלה. אבל לאמיתו של דבר, זהו חיסרון.

הדברים היו אמת; הנחש לא שיקר. הערמה שלו הייתה בכך שהציג כמעלה דבר שהיה למעשה חיסרון.

אף שיהי' יודע טו"ר כאלקים הנה למעלה אין זה פוגם כלל אף שיודע טו"ר מ"מ הרע נבדל לפי שלמעלה הוא בחי' מקיף משא"כ אם האדם שהוא מבחי' פנימי⁷⁰ יהי' יודע מטו"ר לו יהי' הדבר מזיק כנ"ל:⁷¹

אף שידע טוב ורע כמו אלקים, למעלה אין בכך פגם כלל: אף שיודעים שם טוב ורע, הרע בכל זאת נפרד, משום שלמעלה זו היא בחינת מקיף. לעומת זאת, אם האדם, שהוא מבחינת פנימי, ידע על טוב ורע, הדבר זיק לו, כפי שהוסבר לעיל

הידיעה על טוב ורע אינה מזיקה "למעלה", במקום שבו הידיעה היא בבחינת מקיף והרע נותר נפרד. אצל האדם, שידעתו היא בבחינת פנימי, משמעות הדבר היא התערבות ברע, כפי שהוסבר קודם.

קטע 8 • 141

תוספת: אדם בהיכלות; ירידת יהודה

14 בלקי' מהאר"י ז"ל נת' הענין שאדה"ר היה הולך בהיכלות⁷² כי בחי' אדם היה למעלה גם מרשכ"י⁷³ כי היה בערך אחר ממש שהרי היה יציר כפיו של הקב"ה.

בלקוטי תורה של האריז"ל מבואר העניין שאדם הראשון היה מהלך בהיכלות, משום שמדרגת אדם הייתה נעלית אף מזו של רבי שמעון בר יוחאי, שכן הוא היה מסוג אחר לגמרי, שהרי היה יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא

תוספת מתוך ליקוטי תורה של האריז"ל: לפני החטא הייתה נשמתו של אדם נעלית כל כך, בהיותו יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא, עד שהיה יכול להלך ב"היכלות" העליונים. מדרגתו הייתה מסוג אחר לגמרי, נעלית אף ממדרגתו של רבי שמעון בר יוחאי, מחבר הזוהר.

ובהיכלות הטומאה לא רצה להביט כלל והשיאו הנחש שעכ"פ יביט מה יש בהם⁷⁴ ועי"ז נכשל ונפל בתאוה אליהן.

אל היכלות הטומאה הוא לא רצה להביט כלל. הנחש פיתה אותו שלכל הפחות יביט במה שיש בהם, ובכך הוא נכשל ונפל לתשוקה אליהם.

הוא נמנע מלהביט בהיכלות הטומאה, אך הנחש שכנע אותו לכל הפחות להתבונן במה שיש בהם. עצם ההתבוננות, אפילו מתוך כוונה נעלית, הביאה אותו להיכשל וליפול לתשוקה אליהם.

וכן שמעתי מהק' רי⁷⁵ אברהם בן הה"מ ז"ל ע"פ ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה⁷⁶ שמחמת מעשה דיוסף אזי ויט.

כך גם שמעתי מהקדוש רבי אברהם בן המגיד, עליו השלום, על הפסוק "ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה": בעקבות מעשה יוסף, לכן "ויט"

הוראה מקבילה מרבי אברהם "המלאך", בנו של המגיד ממזריטש: לאחר מכירת יוסף "ויט" יהודה אל האיש העדולמי

פיי ויט היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות⁷⁷ עד איש עדולמי כדי להעלות ניצוצות משם⁷⁸ וזהו ענין הכוונה דנפילת אפים כו':

פירוש "ויט" הוא שנטה למטה, אל היכלות הקליפות, עד האיש העדולמי, כדי להעלות משם ניצוצות. וזהו ענין הכוונה של נפילת אפים וכו':

יהודה ירד אל תחום הקליפות כדי להעלות משם ניצוצות. זהו גם פירושה הפנימי של "נפילת אפים", תפילת תחנון: ירידה שמטרתה להעלות ניצוצות מן המקומות התחתונים.

בעבודה

לאחר החטא האדם מעורב בפנימיותו בטוב וברע, ולכן חייו הם מאבק שבו פעם צד אחד גובר ופעם הצד האחר. תפקידו הוא "לעבוד את האדמה אשר לוקח משם": לעסוק בעולם הגשמי, לאכול ולעבוד בו, ולברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה שבתוכו באמצעות תפילה ("זמן תפילה הוא זמן מלחמה"), קריאת שמע ומצוות. סיפור אדם הראשון מלמד גם על הצורך בזהירות: אדם הראשון נפל בכך שהסכים רק להביט בהיכלות הטומאה.

שאלות לשיחה

1. מה ההבדל בין ידיעה מקיפה לידיעה פנימית, ומדוע ידיעת הרע מזיקה לאדם אך לא למלאכים?
2. מדוע חיי נצח מעץ החיים היו מזיקים לאחר החטא, וכיצד הדבר קשור לכך שכתר הוא "רחמים פשוטים"?
3. כיצד מתאר הדימוי של נר בפני האבוקה את הדרך שבה היה העולם אמור להתברר בתחילה, ובמה היא שונה מברור "באמצעות מלחמה"?
4. מדוע נקראת חכמה "דין", ומה הדבר מלמד על סבל ועל טהרה?
5. באיזה מובן אמר הנחש אמת, ובמה התבטאה הערמומיות שלו?

הערות

פסקה 1

1 ויאמר... הן האדם ה' כאחד ממנו

ההערה מפנה תחילה להערות המקורות של הרבי עצמו למאמר זה, שנדפסו קודם לכן בכרך, ובהן מקורות והקבלות

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים והערות לכ"ק אדמו"ר זי"ע. עם הגהות באוה"ת בראשית כרך ו' תתרנ"ו, א' (מלקו"ת לגי"פ כו, כב). נמצא בגוכתי"ק הצ"צ בכרך משנת תקע"א-ב, ומתחיל "הן האדם". ומאמר זה הוא משבת פ' בראשית תקע"ב. ראה לקמן בהערה לדף ו, א' ד"ה "שאדה"ר". כמה שינויים נרשמו לקמן וכן ציונים אחדים בשולי הגליון. להתחלת המאמר ראה אוה"ת ואתחנן ע' קמג. בענין עה"ד טו"ר המבואר במאמר זה מצויין בלקו"ת שלח מג, א. קרח נב, ב.

2 ויאמר ה' אלקים הן האדם

הפסוק שבו ה' אומר לאחר החטא שהאדם נעשה "כאחד ממנו, לדעת טוב ורע", ושיש למנוע ממנו את עץ החיים; זהו הפסוק שהמאמר כולו מסביר

בראשית ג':22ב

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֹּן יִשְׁלַח יְדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג', כב.

3 נפקחו עיניהם להיות כאלקים יודעי טו"ר

הבטחת הנחש לאכול מעץ הדעת, לפקוח את עיניהם ולעשות אותם "כאלקים, יודעי טוב ורע"; אדמו"ר הזקן שואל מהי ידיעה זו

בראשית ג':5ה

כִּי יֵדַע אֱלֹקִים כִּי בְיוֹם אָכְלָכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

4 דברי הנחש לחוה; אדמו"ר הזקן שואל מניין ידע שהדבר נכון

בראשית ג':5ה

כִּי יֵדַע אֱלֹקִים כִּי בְיוֹם אָכְלָכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5

כי ביום אכלך ממנו מות תמות

הציור ששמע אדם מה: אזהרה פשוטה מפני מוות, בלי להזכיר ידיעה

בראשית ב':17

וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אָכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

but of the tree of the knowledge of good and evil, thou shalt not eat of it; for in the day that thou eatest thereof thou shalt surely die.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6

אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם וכ"ז פלאי

ההערה מפנה לשיחה של הרבי העוסקת בשאלה המתעוררת כאן: האם ייתכן שהנחש היה נעלה מן האדם. תוכן השיחה אינו מובא כאן

הערת קה"ת

ראה בלקו"ש ח"י ע' 16.

7

האדם היה כאחד ממנו לדעת טו"ר

הביטוי "כאחד ממנו" נקרא כדיבור אל המלאכים, ומראה שידעת הטוב והרע קיימת למעלה

בראשית ג':22ב

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֹּן יִשְׁלַח יְדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8

עה"ד טו"ר היינו בחי תערוכת הטוב עם הרע

מאמרים נוספים של אדמו"ר הזקן הדנים בהרחבה בעץ הדעת כתערוכת של טוב ורע

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' אקעו ואילך. סה"מ תרמ"ח ע' קצח ואילך. ד"ה כי אתם עובדים תרנ"א ע' קצו. ובארוכה ד"ה ושבתה במאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תדש. ובסה"מ תרס"ב ע' ש ואילך. סה"מ עזר"ת ע' פט. ד"ה בלע המות תשכ"ה בתחלתו.

פסקה 3

9

ולא יחליפנו ולא ימירנו

הדין האוסר להמיר או להחליף בהמה שהוקדשה, "טוב ברע או רע בטוב"; אדמו"ר הזקן משתמש בלשונו כדי לומר שלמעלה אין הרע מתבלבל לעולם עם הטוב

ויקרא כ"ז:10

לֹא יַחְלִיפֵנוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב וְאִם-הֶמְרָ יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּבֶהֱמָה וְהִיא הִוא וְתִמְוָרָהּ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ:

He shall not alter it, nor change it, a good for a bad, or a bad for a good; and if he shall at all change beast for beast, then both it and that for which it is changed shall be holy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 שממית בידים תתפש

השממית הנמצאת גם בהיכל המלך; היא משמשת דימוי לרע שנוכח למעלה, אך ניכר כפי שהוא

משלי ל:כ"ח Proverbs 30:28

שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך:

The spider thou canst take with the hands, Yet is she in kings' palaces.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, כח.

4 פסקה

11 המבדיל בין קודש לחול

ברכת ההבדלה, שסדר ההבדלות שבה נדון בתלמוד; היא מובאת כדוגמה לכך שהטוב והרע נשארים נפרדים

פסחים ק"ד א:ז'-ח' Pesachim 104a:7-8

אמר רבי יהושע בן לוי: המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה. מיתבי: סדר הבדלות היא? אומר: "המבדיל בין קודש לחול, בין אור לחושך, בין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, בין טמא לטהור, בין חם לחרבה, בין מים העליונים למים התחתונים, בין כהנים ללוים וישראלים". וחותם ב"סדר בראשית". ואחרים אומרים: ב"יוצר בראשית". רבי יוסי ברבי יהודה אומר: חותם "מקדש ישראל". ואם איתא, הא "בין ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

12 לבונה זכה

"לבונה זכה" שבין סממני הקטורת המנויים בתורה; אדמו"ר חזקן משתמש בה כדימוי לאור מקיף

שמות ל:ל"ד Exodus 30:34

ויאמר ה' אל־משה קח־לך סמים נטף ושחלת וקלבנה סמים ולבנה זכה בד כבד יהיה:

And the L-RD said unto Moses: "Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 י"א סממני הקטורת

רשימת סממני הקטורת בתלמוד (פיסום הקטורת), הכוללת את הלבונה בין אחד־עשר הסממנים

כריתות ו' א:כ"ב-כ"ג Keritot 6a:22-23

אלא אמר רב יוסף: באחד מסממני הקטורת. תנו רבנן: קטרת היתה נעשית שלש מאות ששים ושמונה מנה, שלש מאות ששים וחמשה כנגד ימות החמה, שלשה מנין יתירין, שמנה מנינים כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים, והשאר ניתנת לאומניו בשכר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

14 וכענין בחי לבונה זכה

שם מסביר אדמו"ר חזקן שהחיות הנמשכת לתוך הקליפות נבלעת בהן, ואילו לבונת הקטורת היא אור מקיף עליהן, מלמעלה לתודעתן. היא גם מחברת את עשר הספירות הקדושות כדי להאיר לעשר הספירות הטמאות. הדברים משלימים את הדימוי המשמש כאן

הערת קה"ת

15 ציור האילן

ההערה מציעה ש"ציור האילן" הנוכח כאן הוא ככל הנראה תרשים הקבלה המודפס בסוף הספר

הערת קה"ת

הכוונה לכאורה לציור שבסוף ספר פעמון ורימון (אמ"ד תכ"ח). וראה הנסמן בסידור עם דא"ח ריב, א הערה 99. הערות וביאורים אהלי תורה גליון א'קל בסופו.

16 שו"ה אחוריהם — עה"ד טו"ר הוא בחי פנימי

לקוטי תורה מצטט את הקטע ומסכם: עץ הדעת טוב ורע הוא דעת בבחינת פנימי, ואילו דעת בבחינת מקיף, להיפך, דוחה את יניקת החיצונים

הערת קה"ת

בלקו"ת בלק סט, ב מציינ לכאן: "שעה"ד טו"ר הוא הדעת שבבחי פנימי משא"כ הדעת שבבחי מקיף הוא אדרבה דוחה יניקת החיצונים".

5 פסקה

17 הן האדם היה כאחד ממנו

הפסוק המתפרש כאן: האדם נעשה "כאחד ממנו" בידיעת טוב ורע

בראשית ג:כ"ב Genesis 3:22

ויאמר ה' אלקים הן האדם הנה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 אבל האדם . . אזי יתערב הוא גם הוא ממש

ההערה מפנה לדיון מקביל בביאורי הצמח צדק על הזוהר, בשאלה כיצד האדם, מרגע שידע את הרע, נעשה מעורב בו

הערת קה"ת

ראה ביאורה"ז לצ"צ כרך ב' ע' תרמה.

19 ולאם מלאם יאמץ

דברי ה' לרבקה על תאומיה, שלאום אחד יגבר על השני; הם מיושמים על

המאבק המשתנה בין טוב לרע באדם

בראשית כ"ה:כ"ג Genesis 25:23

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:

And the L-RD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

20 ולא יתבוששו

"שניהם היו עירומים, האדם ואשתו, ולא התבוששו"; לפני החטא לא הייתה תחושה של תאוה או בושה.

בראשית כ"ה:2 Genesis 2:25

ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו:

And they were both naked, the man and his wife, and were not ashamed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה

ההערה מפנה להערת שוליים בשיחה של הרב, המתייחסת לכך שלפני החטא אדם וחווה לא ידעו כלל מהי תאוה. איננו מביאים את תוכנה.

הערת קה"ת

ראה בלקוטי שיחות ח"ו ע' 199 הערה 28.

פסוקה 8

22 פן ישלח ידו ולקח גם מעה"ח ואכל וחי לעלם

חששו של ה' לאחר החטא שהאדם יאכל גם מעץ החיים ויחיה לעולם.

בראשית ג':22 Genesis 3:22

ויאמר ה' אלקים הן האדם הנה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרָע וְעָתָה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 ורבו פשעיה מה תעשה לו

החלק המקביל: ריבוי חטאי האדם אינו גורע מה'. במדרגה זו אפילו חוטא יכול לקבל חיי נצח.

איוב ל"ה:6 Job 35:6

אם־חטאת מה־תפַּעֲלֵבוּ וְרָבּוּ פִּשְׁעֵיךָ מִה־תַּעֲשֶׂה־לוֹ:

If thou hast sinned, what doest thou against Him? And if thy transgressions be multiplied, what doest thou unto Him?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 דברי אליהוא שלפיהם צדקת האדם אינה מוסיפה לה; הם מיושמים כאן על מדרגת עץ החיים, שאינה מושפעת ממעשי האדם

איוב ל"ה:7 Job 35:7

אם־צִדְקָתְךָ מִה־תִּתֶּן־לוֹ אוֹ מִה־מִּידֶךָ יִקָּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveth He of thy hand?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

25 בלע המות לנצח

הנבואה שה' יבלע את המוות לנצח; מטרה זו הייתה מתבטלת אילו הרע זכה לחיי נצח.

ישעיהו כ"ה:8 Isaiah 25:8

בִּלְעַ הַמּוֹת לְנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנִי ה' דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחָרַפַּת עֲמּוֹ יִסִּיר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר:

He will swallow up death for ever; And the L-rd GOD will wipe away tears from off all faces; And the reproach of His people will He take away from off all the earth; For the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כה, ח.

26 ובערת הרע

"ובערת הרע מקרבך"; מובא כאן לעניין סילוק הרע, שהוא תכלית הבריא.

דברים י"ג:6 Deuteronomy 13:6

והַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דְבַר־סָרָה עָלֵיהִי אֱלֹקִים הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחָה מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֶיךָ לֵלְכָת בָּהּ וּבַעֲרָת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:

And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the L-RD thy G-d commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 דבחכמה אתברירו

באיגרת הקודש 28 מובא "בכחמה אתברירו" מן הזוהר, ומוסבר שעולם התיקון מתברר ומתקן באמצעות החכמה הסתומה של אריך אנפין. זהו כוח הברור של החכמה הנזכר כאן.

הערת קה"ת

הובא באגה"ק סכ"ח בשם זוה"ק וראה ע"ח ש"י"ח פ"ה, שלי"ט ד"א. סהמ"צ להצ"צ מצות מחצית השקל, שם איסור אכילת בעל מום (הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בספר המאמרים תש"א ע' 79, ובסה"מ תש"ח ע' 206). וראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקפא.

28 דבחכמה אתברירו

לשון הזוהר "בכחמה אתברירו", המצוטטת באיגרת הקודש 28 בשם הזוהר, כפי שמציינת הערת קה"ת.

תניא, אגרת הקדש כ"ח:ה'28 Tanya, Iggeres HaKodesh 28:5

... "חֻכְמָה עֵילָאָה" ו"מוֹחָא סְתִימָאָה" ד"אַרְיָה אֲנָפִי", וְעָלָה אֵיתָמַר בְּדוּכְתֵי טוֹבָא בְּזוּהַר הַקְדוּשָׁה: "בְּחֻכְמָה אֲתַבְרִירו", וְ"אֲתַהֲפֹקָא חֲשׂוֹקָא לְנִהוּרָא", דְּהִינְגוּ עוֹלָם הַתִּיקוֹן, שְׁנַתְּכֶר וְנִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי "מוֹחָא סְתִימָאָה" ד"אַרְיָה אֲנָפִי", מְעוֹלָם הַתְהוּ וּשְׂבִירַת הַפְּלִים, שְׁנַפְּלוּ בְּבְרִיאָהּ יִצְרָה־עֲשֶׂיהָ וְכוּ', כְּנֻדָּע. וְלֹאֵת - מְטֵהֶרַת טוֹמָאָה הַמֵּת, אִף שֶׁהוּא אָבִי אֲבוֹת וְכוּ', וְלִמְטָה מְטָה מְנוּגָה:

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

וישלח יעקב

הקטע מופיע למטה Genesis 32:4 המילים כאן מצטטות את

בראשית ל"ב:ד Genesis 32:4

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לִפְנֵי אֶלְיָעֶשׁוּ אָחִיו אֶרְצָה שְׂעִיר שָׂדֶה אֱדוֹם:

And Jacob sent messengers before him to Esau his brother unto the land of Seir, the field of Edom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

בראשית לב, ד.

מנחה לעשו אחיו

יעקב לקח ממה שהיה לו "מנחה לעשו אחיו"; אדמו"ר הזקן מפרש את המתנה כנתינת חלקו של הרע כדי להפרידו.

בראשית ל"ב:יד Genesis 32:14

וַיֵּלֶךְ שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּקָר בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֶשֶׂו אָחִיו:

And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

עזים מאתים

מתנת מאתיים העזים של יעקב לעשו; נתינת חלקו לצד האחר מפרידה אותו.

בראשית ל"ב:ט"ו Genesis 32:15

עֲזִים מְאֵתִים וַתִּישֵׂם עֶשְׂרִים רְחֵלִים מְאֵתִים וְאֵילִים עֶשְׂרִים:

two hundred she-goats and twenty he-goats, two hundred ewes and twenty rams,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ה' מייסר את ישראל כאב המייסר את בנו; ייסורים כאמצעי של טיהור מתוך האבה.

דברים ח':ה' Deuteronomy 8:5

וַיִּדְעַתְּ עַם־לִבְכָּה כִּי כַּאֲשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ הִי אֶלְקִיךָ מִיָּסְרֶךָ:

And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the L-RD thy G-d chasteneth thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

כאשר ייסר איש את בנו

בכתב היד כתוב במקום זאת "כאב את בנו יוכיח", פסוק אחר המבטא אותו רעיון של תוכחה מתוך האבה.

הערת קה"ת

בגובותי"ק: כאב את בנו יוכיח.

וכחשיכה כאורה

בעיני ה' "כחשיכה כאורה"; הדבר מתאר את כתר, שאינו מבחין בין טוב לרע.

תהילים קל"ט:י"ב Psalms 139:12

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֶׁךְ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאִיר כְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דאם צדקת מה תתן לו

צדקת האדם אינה מוסיפה לה; מדרגת כתר ועץ החיים אינן מושפעות

והחייט

ההערה מזהה את "החייט" כרבי יהודה חייט, שבפירושו למערכת האלקות מובאת התפיסה שהחכמה היא דין

הערת קה"ת

פי' לספר מערכת האלקות לר' יהודא ב"ר יעקב חייט מערכת אלקות פי". מובא גם בלקו"ת פי' ראה לא, א. בענין חכמה נקי' דין ראה ביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע' תשיח ואילך. וראה לקמן קו, ג ובמ"מ לשם. ובתורת חיים בראשית לא, ד.

ושבחו האר"י ז"ל

Etz Chaim. הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד

הערת קה"ת

ע"ח ש"ג פ"ה.

בוהר באדרא כחמרא דשקיט

למילים האלה Zohar III, 288a הערת קה"ת מפנה ל

זו"ג רפח, Zohar III, 288a

הערת קה"ת

זו"ג רפח, א.

אשרי האיש שה' מייסרו; הפסוק מראה שייסורים מטהרים באים משם יה, כלומר מחכמה

תהילים צ"ד:י"ב Psalms 94:12

אֲשֶׁרִי הַנֶּכֶד אֲשֶׁר־תִּסְרֶנּוּ קָה וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמָדְנוּ:

Happy is the man whom Thou instructest, O L-RD, And teachest out of Thy law;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

העלוקה ושתי בנותיה; הקליפות נמשלות לעלוקה שמתה לאחר שמצצה את מלוא מנתה

משלי ל':ט"ו Proverbs 30:15

לְעִלּוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב שְׁלוֹשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׂבַּעְנָה אַרְבַּע לֹא־אֶמְרוּ הוּן:

The horseleech hath two daughters: 'Give, give.' There are three things that are never satisfied, Yea, four that say not: 'Enough':

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שו"ה שתי בנות

בכתב היד נוסף כאן: "שבכך שמוצצת את דמם של אויבי ישראל, הקליפות מתות מידי"

הערת קה"ת

בגובותי"ק נוסף "שע"י שמוצצי דם שונאיהם של ישראל אזי מיד מתים הקליפות".

שעיר המשתלח

השעיר המשתלח לעזאזל ביום הכיפורים, מקרה נוסף של נתינת חלקו של הרע כדי לשלחו

ויקרא ט"ז:י"ז Leviticus 16:10

וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָזֵל יַעֲמִיד־חִי לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לְעֹזָזֵל הַמִּדְבָּרָה:

But the goat, on which the lot fell for Azazel, shall be set alive before the L-RD, to make atonement over him, to send him away for Azazel into the wilderness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בראשית ב, טו. ראה תרגום יונתן בן עוזיאל שם. זח"א כז, א. זח"ב קסה, ב. ת"ז סוף ת"י נד. ילקוט ראובני בשם מדרש.

48 ועיי רבוי התגלות האור ממילא יתעלו נצוצי קדושה

הקטע המצוטט עוסק במים התחתונים הבוכים להתקרב למלך ובהתעוררות רחמים על הניצוץ האלקי שירד ממקומו; ההערה מפנה אליו בעניין העלאת ניצוצות.

הערת קה"ת

ראה גם בלקו"ת במדבר ג, ד. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 215 הערה 32.

49 שו"ה כנר — יוכלל

בכתב היד כתוב "יכלה" במקום "יוכלל": אור הנר ייכלה בתוך האבוקה.

הערת קה"ת

בגובותי"ק: יכלה.

50 שו"ה תהיה — תהיה

בכתב היד כתוב "יהי" במקום "תהיה"; זהו הבדל דקדוקי ללא שינוי במשמעות.

הערת קה"ת

בגובותי"ק: יהי.

12 פסקה

51 לא גלו ישראל

התלמוד אומר שהקדוש ברוך הוא הגלה את ישראל בין האומות רק כדי שיתווספו עליהם גרים; כאן הדבר מתפרש כהעלאת ניצוצות.

פסחים פ"ז ב: Pesachim 87b:14

וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: לֹא הִגָּלָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוּמוֹת אֶלָּא כְּדִי שִׁתּוּסְפוּ עֲלֵיהֶם גֵּרִים, שְׁנֵאֲמַר: "וּזְרַעְתִּיהָ לִי בְּאֶרֶץ". כְּלוּם אָדָם זֶרַע סֵאָה אֶלָּא לְהַכְנִיס כֶּמָּה כּוֹרֵין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 244a, רמז, זח"א

הערת קה"ת

פסחים פז, ב. זח"א רמז, א. ראה גם לקמן יא, א. כ, ג. כז, ד. קיז, ב. ובלקו"ש חכ"ה ע' 154 הערה 43 "ובביאורו" (ויגש ע' קלו, א ואילך) בפ"י מארז"ל זה. ובביאורו"ל להצ"צ (ח"ב ע' תשכו. תשל) מבאר מחז"ל זה גרים כפשוטו (ולא ניצוצי קדושה בכלל). וכ"ה בתו"א כ, ג" עכ"ל. וראה בספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 175.

52 שו"ה אם — היו נכללים הנצוצות

בכתב היד כתוב "הי" נכלל הנצוצים" בלשון יחיד, ומשמעותו זהה.

הערת קה"ת

בגובותי"ק: הי נכלל הנצוצים.

53 נעמה העמונית

התלמוד מציין את נעמה העמונית ואת רות המואבייה כ"שתי יונות טובות" שבזכותן ניצלו עמון ומואב; דוגמה לניצוץ שנמשך לישראל.

בבא קמא ל"ח ב: ב"ג-3 Bava Kamma 38b:2

אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא כִשְׁעֵלְתָה עַל דַּעְתְּךָ עֲלֵתָה עַל דַּעְתִּי, שְׁתִּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת יֵשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶן - רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית. וְהָלֹא דְבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמָה כִּשְׁבִּיל שְׁתִּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת - הֵם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שְׁתֵּי אוֹמוֹת גְּדוּלוֹת וְלֹא הִתְרִיבָן; בְּתוֹ שֶׁל רַבִּי - אִם כִּשְׁרָה הִיא וְרֹאשָׁהּ הִיא לְצֹאת מִמֶּנָּה דָּבָר טוֹב, עַל אַחַת כֶּמָּה וְכֶמָּה דִּתְּנוּ חֵיהָ.

ממעשי האדם.

איוב ל"ה: Job 35:7

אִם-צִדְקָתְךָ מִתְּתִי לוֹ אוֹ מִה־מִּדְּךָ יִקָּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveth He of thy hand?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 פסקה

43 וכמ"ש בזהר גבי רבי אחא

סיפורו של רבי אחא בזהר: הוא עצר מגפה באמצעות הקטורת, אך נאמר לו שהאנשים עדיין אשמים ורק תשובה תועיל באמת.

Zohar I, 101a, זח"א קא,

הערת קה"ת

זח"א קא, א.

44 ולכן מיד וישלחוהו מג"ע . . ושמה יברר הכירורים

הרבי מהר"ש מצטט את הקטע ומפנה שם לאיגרת הקודש 26, שלפיה עיקר העיסוק בתורה ובמצוות הוא בירור הניצוצות.

הערת קה"ת

מובא בסה"מ תרל"ד ע' קמג ושם מציין לאגה"ק ס"י כו שעיקר עסק התורה והמצוות הוא לברר הניצוצות.

45 וישלחוהו מג"ע לעבד את האדמה אשר לקח משם

ה' מוציא את אדם מגן עדן לעבוד את האדמה שממנה נלקח; הדבר מתפרש כשליחות בירור הניצוצות.

בראשית ג: Genesis 3:23

וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹקִים מִגֶּן-עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

Therefore the L-RD G-d sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 פסקה

46 את האדמה אשר לקח משם

האדמה שממנה נלקח האדם, ושעליה עליו לאכול כעת ולעשות את הבירורים.

בראשית ג: Genesis 3:23

וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹקִים מִגֶּן-עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

Therefore the L-RD G-d sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 ויניחהו בג"ע לעבדה זה [בגובותי"ק: זו] רמ"ח מ"ע

ה' הניח את האדם בגן עדן "לעבדה ולשמרה".

בראשית ב: Genesis 2:15

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת-הָאָדָם וַיְנַיְחֵהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לַעֲבֹדָה וּלְשֹׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar I, 27a, זח"א כז,

Zohar II, 165b, זח"ב קסה,

הערת קה"ת

54 וכמ"ש במלכת שבא

מלכת שבא שמעה על פרסומו של שלמה ובאה לנסות אותו; דוגמה לאומות שנמשכו מכוח האור של תקופת בית המקדש.

I Kings 10:1:א"י: מלכים

ומלכת־שבא שמעת את־שמע שלמה לשם ה' ותבא לנסותו בחידות:

And when the queen of Sheba heard of the fame of Solomon because of the name of the L-RD, she came to prove him with hard questions.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-א י, א. ראה ד"ה בלע המות תשכ"ה הערה 17 "דוה שנתעורר בה לבוא לשלמה הוא מצד הביטול שנעשה בה [בהיותה עדיין בארצה] ע"י ששמעה את שמעו". ראה סה"מ תרנ"ט ע"י קסב "דמצד גדולת שמו שנשמעה למרחוק גם באיים הרחוקים מתבטלים כולם איליו ונמשכים אליו.

55 לעתיד לבוא יהפוך ה' את האומות לשפה ברורה, כדי שיקראו בשמו; הניצוצות יתבררו באמצעות אור גלוי

Zephaniah 3:9:צפניה ג'ט: צפניה

כִּי־אֶזְכֹּר אֶת־עַמִּים שְׁפָה בְרוּרָה לְקַרְא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שֶׁכֶּם אֶחָד:

For then will I turn to the peoples A pure language, That they may all call upon the name of the L-RD, To serve Him with one consent.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 והלכו גוים לאורך

"והלכו גוים לאורך"; האומות נמשכות מכוח אורם של ישראל

Isaiah 60:3:ישעיהו ס':ג

וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמִלְכִים לְנֹגַהּ זִרְחָךָ:

And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 גופו נלקח

הזוהר אומר שגופו של אדם נאסף מארבע כנפות הארץ; הערת קה"ת מביאה זאת לצד המדרש

ספר הזוהר, חיי שרה י"ז:קל"ג-19:205-17:133 Zohar, Chayei Sara י"ט:ר"ה

58 גופו נלקח ממקום המזבח

בתלמוד מובאת מסורת אחרת, שלפיה גופו של אדם נלקח מבבל; הערת קה"ת מביאה אותה להשוואה

Sanhedrin 38b:סנהדרין ל"ח

הערת קה"ת

פרקי דר"א פרק יב. וראה סנהדרין לח, ב שגופו מבבל. בוח"א קל, ב. שגופו מדי רוחות העולם.

59 גופו נלקח ממקום המזבח

המדרש אומר שה' ברא את אדם במקום טהור, במקום בית המקדש; אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגופו של אדם היה קדוש

Pirkei DeRabbi Eliezer 12:א"י:ב: פרקי דרבי אליעזר

חֲבֵה יִתְרָה חֲבֵב הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרָאוּ, שֶׁבָּרָא בְּמָקוֹם טָהוֹר, בְּמָקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהִכְנִיסוֹ לְאַפְדָּנוֹ. שְׁנַאֲמַר (בראשית ב, טו): "וַיִּקַּח

ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן עֵדֶן. מֵאֵי זֶה מָקוֹם לְקַחוֹ? מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהִכְנִיסוֹ לְפֶלְטִין שְׁלוֹ - זֶה גֶן עֵדֶן. שְׁנַאֲמַר: "וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ". וְשָׂמָא תֹאמַר כִּי יֵשׁ מְלָאכָה בְּגֶן עֵדֶן לְפִתְחָ וּלְשִׁדּוֹר אֶת הָאָדָמָה. וְלֹא כָל הָאֵילָנוֹת נִצְמַחִין מֵאֵלֶיהֶן?

ADAM IN PARADISE WITH love abounding did the Holy One, blessed be He, love the first man, inasmuch as He created him in a pure locality, in the place of the Temple, and He brought him into His palace, as it is said, "And the L-rd G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it" (Gen. 2:15). From which place did He take him? From the place of the Temple, and He brought him into His palace, which is Eden, ...

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

60 שו"ה וממנו — נעשו

בכתב היד כתוב "עשו" במקום "נעשו"

הערת קה"ת

בגובת"ק: עשו.

61 שו"ה אבל — הדבר היה

המילים "הדבר היה" אינן מופיעות בכתב היד

הערת קה"ת

בגובת"ק ליתא.

62 את האדמה אשר לקח משם

האדמה שממנה נלקח האדם: מקום הקליפות שאליו עליו לרדת לאחר ההחטא.

Genesis 3:23:בראשית ג':כ"ג

וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹקִים מִגֶּן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ אֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

Therefore the L-RD G-d sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 13

63 שו"ה עצמו — שמה שצוה

בכתב היד כתוב "שאשר ציוו" במקום "שמה שצוה", ומשמעות הדברים זהה.

הערת קה"ת

בגובת"ק: שאשר ציוו.

64 שו"ה יאכל — היה

המילה "היה" אינה מופיעה בכתב היד

הערת קה"ת

בגובת"ק בהכת"י ליתא.

65 שו"ה יאכל — ידיעה

בכתב היד כתוב "נגיעה" במקום "ידיעה": האיסור נועד לכך שלא תהיה לאדם נגיעה כלל ברע

הערת קה"ת

בגובת"ק: נגיעה.

66 יעת אשר שלט האדם באדם לרע לו"; הדברים נקראים כמתייחסים לזמנים

שבהם הרע שכאדם גובר, וזאת קיווה הנחש להשיג.

קהלת ח:ט"ז Ecclesiastes 8:9

אֶת־כָּל־זֶה רָאִיתִי וְנָתַתִּי אֶת־לְבִי לְכָל־מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם
עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרָע לוֹ:

All this have I seen, even applied my heart thereto, whatever the work that is done under the sun; what time one man had power over another to his hurt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 בא ס"מ ורכב על הנחש

המדרש אומר שסמאל לקח את הנחש, שהיה דומה לגמל, עלה עליו ורכב עליו כדי להטעות את חוה.

פרקי דרבי אליעזר י"ג:ב' Pirkei DeRabbi Eliezer 13:2

וְהָיָה סָמָאֵל שֶׁר גָּדוֹל בְּשָׂמִים, וְהָחִיט מְאֹרָבַע כְּנָפִים וְשָׂרָפִים מִשֵּׁשׁ כְּנָפִים, וְסָמָאֵל מִשָּׁנִים עֶשֶׂר כְּנָפִים. מָה עָשָׂה סָמָאֵל? לָקַח כַּת שָׁלוֹ וַיֵּרֶד וַיֵּרָא כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְלֹא מָצָא בָהֶם חָכָם לְהִרְעֵ בְּנֶחֱשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּחַשׁ הָיָה עָרוֹם". וְהָיָה דְמוּתוֹ כְּמִין גָּמֶל, וַעֲלָה וַיִּרְכַּב עָלָיו. וְהַתּוֹרָה הֵיחָה צוּעָקָה וְאוֹמְרָת: מָה סָמָאֵל? עֲכָשׁוּ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַתָּה לְמַדּוּר בְּמָרוֹם? בָּעֵת בְּמָרוֹם תְּמִידִיָּא? רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים "תִּשְׁחַק לְסוֹסוֹ וּלְרִכְבוֹ".

Sammael was the great prince in heaven; the Chajjôth had four wings and the Seraphim had six wings, and Sammael had twelve wings. What did Sammael do? He took his band and descended and saw all the creatures which the Holy One, blessed be He, had created in His world and he found among them none so skilled to do evil as the serpent, as it is said, "Now the serpent was more subtil than any beast of the field" (Gen. 3:1). Its appearance was something like that of the ...

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

68 שו"ה ואמר — ידע . . וגו'

בכתב היד כתוב "יודע", כלשון הפסוק, במקום "ידע", והמילים "וגו" אינן מופיעות בו.

הערת קה"ת

בגובתי"ק: יודע . . ליתא.

69 כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו

דברי הנחש לחוה, שהאדמו"ר הזקן מראה כי היו אמת כפשוטם

בראשית ג':ה' Genesis 3:5

כִּי יָדַע אֱלֹקִים כִּי בַיּוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹקִים יִדְעִי טוֹב וָרָע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 שו"ה פנימי — לו

בכתב היד כתוב "ולו" במקום "לו".

הערת קה"ת

בגובתי"ק: ולו.

שו"ה כי — למעליותא . . שיהיה יודע

בכתב היד כתוב "למעלה" במקום "למעליותא", ו"שיהיו יודעי" במקום "שיהיה יודע".

הערת קה"ת

בגובתי"ק הנ"ל: למעלה . . שיהיו יודעי.

14 פסקה

72 שאדה"ר הי הולך בהיכלות

הצמח צדק כותב שמעו זאת מהאדמו"ר הזקן: אדם היה מהלך בהיכלות, והיה נעלה מהבעל שם טוב, מהאריז"ל ואף מרבי שמעון בר יוחאי, בהיותו יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא. בוישב הוא מוסיף שדברים אלה נשמעו בפרשת בראשית תקע"ב.

הערת קה"ת

באוה"ת ענינים ע' פו: "וכן שמעתי הלשון מרבינו ז"ל שאמר בענין אדה"ר, שאדה"ר הי הולך בהיכלות כי בחי' אדם הוא למעלה מהבעש"ט והאריז"ל וגם מרשב"י כי הי' בערך אחר ממש שהרי הי' יציר כפיו של הקב"ה ע"כ", ע"ש. המשך וככה תרלו פרק קטס. סה"מ תרס"ה ע' קצד. ובאוה"ת וישב כרך ו תתרפה, ב מסיים "כזה"ל שמענו מרבינו ז"ל פ' בראשית תקע"ב". ענין זה נזכר בלקו"ת צו ח, ג, יז, ד.

73 גם מרשב"י

אור התורה אומר שאדם היה נעלה בהרבה מהבעל שם טוב, מהאריז"ל ומרבי שמעון בר יוחאי, ודן בשלושה סוגים של "אדם" בכרך בלק.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' וישב כרך ו שם שהי' למעלה מעלה מהבעש"ט והאריז"ל וגם מרשב"י. וראה גם בדרוש ג' מיני אדם באוה"ת פ' בלק ע' תתקע, ובלקו"ת פ' צו ח, ג כי הרי אפילו הנשמות הגבוהות מאד שמיחוד או"א דאצילות זוהו נשמה דאצילות הוא כערך הבריאה לגבי אצילות ממש נגד נשמת אדה"ר כנ"ל (ועיין בזהר תרומה דף קס"ז ע"ב). עכ"ל. ובדף ח, ב מביא שם בשם ספר הגלגולים פ"ט שאדם הראשון קודם החטא הי' לו נשמה לנשמה מאצילות ע"ש. בהגה"ה כתי"י על תו"א מציין ללקו"ת פ' צו ח, ב בהביאור ואכלתם אכול דשם נמצא בשינוי לשון קצת.

74 והשיאו הנחש שעכ"פ יביט מה יש בהם

למילים האלה Zohar II, 193b הערת קה"ת מפנה ל

זח"ב קצג, Zohar II, 193b

הערת קה"ת

להעיר מזח"א נב, א. זח"ב קצג, ב.

75 וכן שמעתי מהק' ר' [בגובתי"ק: מר'] אברהם בן הח"מ

גם תורתו של רבי אברהם בן המגיד על "ויט יהודה" מופיעה שם

הערת קה"ת

וכ"ה גם באוה"ת בראשית כרך ו שם.

76 ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה

יהודה ירד מאת אחיו ונטה אל איש עדולמי בשם חירה; הדברים נקראים כירידה כדי להעלות ניצוצות

בראשית ל"ח:א' Genesis 38:1

וַיְהִי בְעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עַדְלָמִי וּשְׁמוֹ חִירָה:

And it came to pass at that time, that Judah went down from his brethren, and turned in to a certain Adullamite, whose name was Hirah.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 פיי ויט היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות

אור התורה מצטט שם את הזוהר, שלפיו יהודה נטה למטה עד מדרגת הנחש, דבר התומך בקריאת "ויט" כירידה אל תחום הקליפות.

הערת קה"ת

באוה"ת חנוכה כרך ב שכו, א מציין לזח"א קפו סע"א שנטה עד דרגא דחוריא, ע"ש.

78 כדי להעלות נצוצות משם

לפי ההערה, שם מוסבר שירידה זו לצורך העלאת ניצוצות היא עניין גלות השכינה.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תרכ"ט ע' יא [בהוצאת תשנ"ב ע' יג] שז"ע גלות השכינה ע"ש. בענין יהודה ותמר ראה במאמרי אדה"ז על מאמרז"ל ע' רכד שכי שגם ביהודה לא היה כוונה רק לש"ש בלבד. . בכדי שיתגבר עליו אח"כ בניצוח גדול יותר. וראה גם ביאוה"ז להצ"צ כרך א ע' קלז. דרך מצותיך לב, ב. סה"מ תרס"ט ע' קכג.

על המהדורה

אבי הרבי, רבי לוי יצחק